

Asia: VN/31658/2024

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi eräiden tekoälyjärjestelmien valvonnasta annetun lain muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit hallituksen esitysluonnoksesta.

Jos organisaationne toimii tekoälyjärjestelmien markkina-valvontaviranomaisena, mitkä ovat näkemyksenne hallituksen esityksen luonnoksen 4.2.7. kappaleeseen ”Tiedonhallinnan muutosvaikutukset” organisaationne koskevan tiedonhallinnan osalta?

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esitykseen laiksi eräiden tekoälyjärjestelmien valvonnasta annetun lain muuttamisesta. Tekoälyllä on keskeinen rooli niin Euroopan kuin koko maailman kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin edistämisessä. Samalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa tekoälyn käyttöön liittyvät riskit, joita sääntelyllä pyritään hallitsemaan ja minimoimaan.

Tekoälyn ja datan kaltaisten ilmiöiden sääntely on haastavaa: ylisääntelyn riski voi hidastaa innovaatioita, ja teknologian nopea kehitys saattaa tehdä sääntelystä nopeasti vanhentunutta. Hallitusohjelman linjausten mukaisesti lainsäädännön tulee olla teknologianeutraalia ja mahdollistaa automatisoinnin sekä uusien teknologioiden, kuten tekoälyn, vastuullinen ja laaja-alainen hyödyntäminen.

Tekoälysääntelyn keskeisenä tavoitteena tulisi lisäksi olla alan investointien, ekosysteemien ja käyttöönoton edistäminen. Uusien teknologioiden ja tekoälyratkaisujen tehokas hyödyntäminen sekä automaatioasteen kasvattaminen synnyttävät uutta liiketoimintaa, vahvistavat yritysten kilpailukykyä ja helpottavat työvoimapulaan liittyviä haasteita. Sääntelyn tehtävänä on suunnata innovaatiot kohti yhteiskunnallisesti hyödyllisiä ratkaisuja.

Asetuksen kansallisessa toimeenpanossa CSC korostaa sääntelyn ja soveltamisohjeiden selkeyttä sekä oikeasuhtaisuutta. Soveltamisohjeissa tulee lisäksi tasapainoisesti huomioida tarve kehittää ja

hyödyntää tekoälyä innovatiivisesti. Suomen tulee tässä asiassa olla kunnianhimoinen ja toimia EU:n eturintamassa.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että valittu hajautettu viranomaismalli ei johda asetuksen vaihtelevaan soveltamiseen eri viranomaisten välillä. Kansallisen toimeenpanon ja soveltamiskäytäntöjen on oltava johdonmukaisia EU-asetuksen kanssa, jotta tekoälyasetuksen riskiperusteinen lähestymistapa säilyy. Kansallinen lainsäädäntö tai sen tulkinta ei saa ylittää EU:n asettamia vaatimuksia erityisesti tietosuojaan ja automaattiseen päätöksentekoon liittyvissä kysymyksissä.

Osana tekoälyasetuksen velvoitteiden toimeenpanoa, jäsenvaltioiden on perustettava sääntelyn testiympäristö, joka antaa tekoälysovellusten ja -ratkaisujen kehittäjille ja tarjoajille mahdollisuuden varmistaa ratkaisujen säädöstenmukaisuus ennen markkinoille tuomista ja välttää sakot, jotka EU:n tekoälysäädöksen rikkomisesta voi seurata.

Hallituksen esityksessä on päädytty perustamaan yleinen sääntelyn testiympäristö Liikenne- ja viestintäviraston yhteyteen, joka on avoin kaikille tekoälyjärjestelmille. Lisäksi laissa säädetään hakemisesta sääntelyn testiympäristöön, sääntelyn testiympäristöön osallistuvien viranomaisten välisestä yhteistyöstä sekä viranomaisten tiedonluovutuksesta.

CSC pitää tärkeänä, että sääntelyn testiympäristöön osallistumiselle on selkeät osallistumiskriteerit ja osallistujien valinta perustuu avoimiin ja läpinäkyviin periaatteisiin. Lisäksi hajautetussa viranomaismallissa käytänteiden yhdenmukaisuudesta on huolehdittava. Viranomaisten välinen yhteistyö on tärkeää, jotta vältetään sääntelyn pirstaloituminen ja varmistetaan johdonmukaisuus koko EU:ssa. Viranomaisten on oltava asianmukaisesti resursoituja sekä taloudellisesti että asiantuntemuksen osalta, jotta ne voivat tehokkaasti valvoa ja tukea ja antaa ohjeistusta sääntelyn testiympäristöön osallistuville tahoille.

CSC tarjoaakin mielellään asiantuntemustaan tekoälyjärjestelmistä yhteisen osaamisen vahvistamiseksi. CSC toimii Suomen vastuutahona EUSAir-hankkeessa, jossa kehitetään EU:n tekoälysäädöksen mukainen ohjeistus tekoälyn sääntelyhiekkalaatikoiden toteuttamiseksi koko unionin alueella. Hankkeessa laaditaan myös koulutusmateriaalia ja jaetaan tuotettua ohjeistusta kaikkien jäsenmaiden käyttöön.

CSC pitää lisäksi tärkeänä, että viranomaisohjeistuksen lisäksi kartoitetaan tarvetta perustaa myös fyysisiä sääntelyn testiympäristöjä, joissa toimijat voivat testata käytännössä tekoälyjärjestelmien säädösten mukaisuutta. CSC on valmis tukemaan testiympäristöjen perustamista tarjoamalla asiantuntemustaan niiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Sääntelyn testiympäristöjen tulee olla avoimia yritysten lisäksi myös tutkimuslaitoksille ja yliopistoille, sillä mahdollisuus testata tekoälyjärjestelmää jo tutkimusvaiheessa helpottaa sen kehittämistä markkinoille saatettavaksi innovaatioksi. Tämä parantaa myös toimijoiden sääntelyvaatimusten ymmärtämistä ja niiden noudattamista ennen tuotteen markkinoille saattamista.

Parhaimmillaan sääntelyn testiympäristöt tarjoavat mahdollisuuden kerätä tietoa ja kokemuksia, jotka voivat ohjata tulevaa sääntelyä. EU:n jäsenvaltioiden tulisi pyrkiä harmonisoimaan käytäntöjään ja jakamaan parhaita käytäntöjä keskenään. Sääntelyn testiympäristöjä koskevat raportit ja havainnot tulisi saattaa julkisesti saataville ilman, että aineettomia oikeuksia vaarannetaan. Tarvitaan myös asiantuntijareservejä, jotka yhdistävät akateemisen ja yksityisen sektorin osaamisen kokeilu ympäristöjen tueksi, keventäen julkisten viranomaisten kuormaa.

Haapaniemi Satu
CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy